C/2024/877

6.2.2024

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Energetske politike in strategije v evro-sredozemski regiji

(mnenje na lastno pobudo)

(C/2024/877)

Poročevalec: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Soporočevalka: **Maria Helena DE FELIPE LEHTONEN**

Sklep plenarne skupščine	23. 2. 2022
Pravna podlaga	člen 52(2) Poslovnika
	mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	28. 9. 2023
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	26. 10. 2023
Plenarno zasedanje št.	582
Rezultat glasovanja	
(za/proti/vzdržani)	214/2/3

1. **Sklepi**

1.1 Sredozemska regija bo nesorazmerno prizadeta zaradi podnebne krize in je že bila opredeljena kot žariščna točka svetovne podnebne krize.

1.2 Prehod z ogljikovodikov na gospodarstvo, ki temelji na energiji iz obnovljivih virov, se v evro-sredozemski regiji lahko izkaže za dragocen instrument za trajnostno in vključujočo gospodarsko rast, regionalno trgovino ter sodelovanje.

1.3 Prehod z energetskega sistema, ki temelji na fosilnih gorivih, na energijo iz obnovljivih virov neizogibno prinaša geopolitične, gospodarske in družbene posledice, ki vključujejo „poražence pri prehodu“, kar lahko Evropska unija ublaži.

1.4 Glede na energetsko komplementarnost med severom in jugom so energetske povezave ključne za razvoj povezanega energetskega sistema v evro-sredozemskem območju.

1.5 Mikro, mala in srednja podjetja bi lahko postala bistveni del nove evropske energetske strategije v evro-sredozemski regiji.

2. **Uvod**

2.1 Sredozemska regija ima strateški pomen za oskrbo EU z energijo, predvsem zaradi energije iz fosilnih goriv, ki jo EU uvaža iz različnih držav v regiji. Odnose na področju energetike v sredozemski regiji zaznamujejo tako sodelovanje kot strateške napetosti. Trenutne geopolitične in energetske razmere naj bi okrepile pomen energije in jo postavile v središče evro-sredozemskih odnosov.

2.2 Sredozemska regija bo nesorazmerno prizadeta zaradi podnebne krize in je že bila opredeljena kot ena od žariščnih točk svetovne podnebne krize. Dramatično stanje regije kaže na to, da je nujno treba doseči cilje Pariškega sporazuma in cilje trajnostnega razvoja OZN. Glede na to, da sektor oskrbe z energijo največ prispeva k emisijam toplogrednih plinov, je pospešitev energetskega prehoda s fosilnih goriv na brezogljičnost v sredozemski regiji prednostna naloga.

2.3 Države EU so razvile politike za diverzifikacijo svoje mešanice energijskih virov, da bi zmanjšale emisije toplogrednih plinov, kar je nazadnje privedlo do sprejetja najbolj ambiciozne preobrazbene strategije na svetovni ravni, tj. evropskega zelenega dogovora, vendar države južnega in vzhodnega Sredozemlja trenutno ne napredujejo enako hitro pri razogljičenju svojih energetskih sektorjev. Evropski zeleni dogovor je lahko pri tem navdihujoč zgled, saj je ključni instrument za večje sodelovanje na področju energije in priložnost za bolj trajnostno energetsko politiko v Sredozemlju.

2.4 Sredozemlje premore precejšnje obnovljive vire energije, ki ponujajo edinstvene priložnosti za energetsko varnost in sodelovanje po vsej regiji. Zlasti države južnega in vzhodnega Sredozemlja so v svetovnem vrhu po potencialu za sončno energijo. Ta potencial za energijo iz obnovljivih virov pa je v nasprotju s sedanjimi neenakostmi in raznolikostmi, ki so značilne za sredozemsko energetiko. Novo energetsko okolje, ki bi temeljilo na energiji iz obnovljivih virov, bo priložnost za vključitev več držav v mednarodno trgovino z energijo.

2.5 Medtem ko se je povpraševanje po energiji v državah severnega Sredozemlja zmanjšalo, se v državah južnega in vzhodnega Sredozemlja še naprej povečuje zaradi demografske in gospodarske rasti ter elektrifikacije. Po napovedih bi lahko v južnem Sredozemlju v prihodnjih desetletjih prišlo do znatnega razkoraka med povpraševanjem in ponudbo.

2.6 Poleg energetskega prehoda je tudi vojna, ki jo je Rusija sprožila proti Ukrajini, povzročila hude motnje na področju energije, ki je bilo že po pandemiji COVID-19 zelo nestabilno. S tem je prišel v ospredje drugi temeljni steber energetskih politik: zanesljiva oskrba z energijo. Zaradi ruske invazije se je EU odločila, da bo postopno odpravila svojo odvisnost od ruskih fosilnih goriv, ter zato začela izvajati načrt REPowerEU, katerega cilj je povečati prihranke energije, diverzificirati oskrbo z energijo in pospešiti uvajanje energije iz obnovljivih virov. Zato je Evropska komisija objavila skupno sporočilo o zunanjem delovanju EU na področju energije v spreminjajočem se svetu, v katerem daje južnemu sosedstvu ključno vlogo pri diverzifikaciji oskrbe EU s plinom ter pri spodbujanju sodelovanja in trgovine na področju energije iz obnovljivih virov, kar postavlja regijo v središče nastajajoče energetske krajine.

3. **Splošne ugotovitve**

3.1 Pravičen in pošten prehod na gospodarstva in družbe, ki so krožni, z nizkimi emisijami, vključujoči, odporni, s trajnostnimi viri in energetsko učinkoviti, je skupni cilj 43 držav članic Unije za Sredozemlje, kot je navedeno v njeni ministrski izjavi o energiji (14. junij 2021, Lizbona). Za energetski prehod v Sredozemlju je zato potrebno hitrejše in znatno zmanjšanje proizvodnje ter porabe fosilnih goriv tako v industriji kot gospodinjstvih. Obsežen razvoj obnovljivih virov energije, ki lahko skupaj z energetsko učinkovitostjo omogoči doseganje ciljev glede ogljične nevtralnosti, je še vedno pod svetovnim povprečjem, saj predstavlja 11 % skupne porabe energije v Sredozemlju.

3.2 Kot je bilo omenjeno na konferenci Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (EESO) o geopolitiki evropskega zelenega dogovora, je ta dogovor, ki postavlja EU na vodilno mesto pri energetskem prehodu, močan katalizator usklajenega ukrepanja. V tem smislu se njegova zunanja razsežnost nanaša na to, da EU svoje sosede prepriča, naj prevzamejo enake ambicije, kot jih ima sama, in uberejo enak pristop k trajnostnosti, kar pa trenutno za sredozemsko regijo ne velja. Za EU je zlasti pomembno, da se prepreči tveganje selitve virov CO_2.

3.3 Kljub temu so se države južnega in vzhodnega Sredozemlja zavezale ambicioznim ciljem za zmanjšanje svojih emisij toplogrednih plinov, vključno z razvojem obnovljivih virov energije in večjo energetsko učinkovitostjo. Te cilje je mogoče doseči le z jasno politično voljo ter zunanjo tehnično in finančno podporo.

3.4 Znesek naložb na področju energije, potrebnih za dosego ogljične nevtralnosti do leta 2050 v sredozemski regiji, je precejšen: Sredozemska opazovalnica za energijo (OME) v svojih energetskih perspektivah v Sredozemlju za leto 2022 (Mediterranean Energy Perspectives 2022) ocenjuje, da znesek presega 6 700 milijard EUR. Ista študija razkriva, da bo treba polovico teh naložb izvesti v državah južnega in vzhodnega Sredozemlja. Samo naložbe v obnovljive vire energije bi predstavljale 70 % tega zneska.

3.5 Zunanja razsežnost evropskega zelenega dogovora, nove agende za Sredozemlje in nedavne zunanje energetske strategije EU daje EU pomembno vlogo pri spodbujanju obnovljivih virov energije in energetske učinkovitosti v južnem sosedstvu. Ta vloga se bo večinoma usmerjala prek Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje (NDICI – Globalna Evropa), od katerega bo 30 % namenjenih boju proti podnebnim in okoljskim spremembam. V zvezi s tem je izjemno pomembno, da EU in njene partnerice dokončajo večletne okvirne programe, ki

določajo prednostna področja sodelovanja, kar bo omogočilo pospešitev zagotavljanja finančne pomoči EU za obdobje 2021–2027. Trenutno je načrtovanje finančne pomoči EU dokončano z zelo majhnim številom držav južnega in vzhodnega Sredozemlja (Egiptom in Jordanijo). Po drugi strani naj bi zeleno partnerstvo, ki sta ga EU in Maroko podpisala oktobra 2022 za uresničevanje zunanje razsežnosti evropskega zelenega dogovora, postalo model za sodelovanje med EU in državami južnega in vzhodnega Sredozemlja za pospešitev zelenega prehoda.

3.6 Spodbujanje infrastrukture za energijo iz obnovljivih virov v Sredozemlju lahko postane dragocen instrument za trajnostno in vključujočo gospodarsko rast, regionalno trgovino ter sodelovanje. Razvoj te infrastrukture je lahko nova priložnost za to, da sredozemska regija postane vodilni dobavitelj energije za evropski trg, hkrati pa se z njim krepi energetska varnost držav južnega in vzhodnega Sredozemlja. Poleg tega razvoj sektorja energije iz obnovljivih virov spodbuja ustvarjanje (visokokvalificiranih) delovnih mest in blaginjo ter prispeva k trajnostnemu razvoju gospodarstev držav južnega in vzhodnega Sredozemlja. Prek Sredozemlja lahko Evropska unija prevzame vodilno vlogo pri energetskem prehodu in industrijski preobrazbi. Vodilna industrija zelene tehnologije v EU lahko dejansko okrepi svoj svetovni in regionalni položaj z vlaganjem v priložnosti, ki jih ponujajo države južnega in vzhodnega Sredozemlja.

3.7 Očitno je, da ima Sredozemlje primerjalno prednost pri proizvodnji sončne in vetrne energije ter pri njenih sinergijah z rastočo industrijo čistega vodika. Jasno je tudi, da so obnovljivi viri energije, povezani s sončno in vetrno energijo, postali najcenejši vir energije zaradi hitrega zniževanja stroškov, kar ponuja priložnosti za doseganje cilja trajnostnega razvoja št. 7, katerega namen je „zagotoviti dostop do cenovno sprejemljivih, zanesljivih, trajnostnih in sodobnih virov energije“.

3.8 Zeleni vodik je v zadnjih letih pritegnil veliko pozornosti, ker je eden od bistvenih načinov za uresničitev ciljev glede ogljične nevtralnosti. Kot prelomna rešitev za razogljičenje prometa težkih vozil in industrijskih procesov, ki hkrati omogoča shranjevanje in prenos energije iz obnovljivih virov, je postal ključna prednostna naloga evropskega zelenega dogovora.

3.9 EU je opredelila južno Sredozemlje kot enega od treh glavnih koridorjev za uvoz zelenega vodika v spreminjajočem se svetu. Države južnega in vzhodnega Sredozemlja so zaradi svojega ogromnega potenciala za energijo iz obnovljivih virov, geografske bližine in potencialno nizkih dolgoročnih stroškov proizvodnje vodika v edinstvenem položaju, da postanejo osrednji del verige oskrbe EU z zelenim vodikom. V novi agendi za Sredozemlje je bil določen cilj, da bi imeli v soseščini EU do leta 2030 vsaj 40 gigavatov elektrolizatorskih zmogljivosti.

3.10 Po obisku predsednice Evropske komisije Ursule von der Leyen v Kairu junija 2022 je bila napovedana vzpostavitev sredozemskega partnerstva za vodik z Egiptom, da bi razvili njegov sektor energije iz obnovljivih virov, proizvodnjo nizkoogljičnega in obnovljivega vodika ter potrebno infrastrukturo in električna omrežja. Temu je sledil memorandum o soglasju o strateškem partnerstvu na področju obnovljivega vodika, ki sta ga EU in Egipt podpisala ob robu 27. konference pogodbenic (COP27). Pri tem je v interesu regije, da se to partnerstvo razširi tudi na druge sosednje države in se tako vzpostavi večstransko in pravo sredozemsko partnerstvo za vodik. V tem smislu je pomembno, da se v celoti izkoristi potencial plinske platforme Unije za Sredozemlje, ki obravnava vodik. Vzhodnosredozemski forum za plin (EastMedGas Forum) je še en primer platforme za sodelovanje, ki bi jo bilo mogoče razširiti na energijo iz obnovljivih virov in zeleni vodik.

3.11 Čeprav je energetska učinkovitost steber energetskega prehoda na ogljično nevtralna gospodarstva in gonilo energetske varnosti, je v državah Unije za Sredozemlje deležna razmeroma malo pozornosti ter je kljub velikemu potencialu v Sredozemlju po podatkih mreže sredozemskih strokovnjakov za podnebne in okoljske spremembe (MedECC) še vedno v začetni fazi. Vendar lahko energetska učinkovitost znatno prispeva k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov in ustvarjanju delovnih mest. Poleg tega omogoča prihranke pri stroških in povečuje produktivnost podjetij, kar je v trenutnih razmerah ključnega pomena. Promet, industrija in gradbeništvo so sektorji, v katerih je mogoče doseči precejšne koristi, predvsem v državah južnega in vzhodnega Sredozemlja, kjer se bo povpraševanje po energiji do leta 2050 znatno povečalo.

3.12 Varčevanje z energijo in energetska učinkovitost sta postali pomembni prednostni nalogi EU, kot je navedeno v načrtu REPowerEU, zlasti za zagotovitev kratkoročne energetske varnosti. V zunanji energetski strategiji EU je navedeno tudi, da sta varčevanje z energijo in energetska učinkovitost prednostni nalogi na svetovni ravni, izkušnje, ki jih ima EU na regulativnem in zakonodajnem področju ter pri določanju standardov, pa bi lahko bile privlačen zgled. V sredozemski regiji je bilo z novo agendo za Sredozemlje in ministrsko izjavo Unije za Sredozemlje o energiji med prednostne naloge dodano vključevanje ukrepov za energetsko učinkovitost v vseh sektorjih in politikah. Pri tem je platforma Unije za Sredozemlje o energiji iz obnovljivih virov in energetski učinkovitosti zanimivo orodje za spodbujanje ukrepov za energetsko učinkovitost v državah te unije, katerih potencial bi lahko izkoristili v celoti.

3.13 V sredozemski regiji ima zemeljski plin svojo vlogo pri energetskem prehodu na trajnostne načine proizvodnje in porabe, saj nadomešča premog in nafto v mešanici energijskih virov. To potrjuje dejstvo, da taksonomija EU nekaterim fosilnim plinom v določenem roku podeljuje status prehodnih dejavnosti, ki prispevajo k blažitvi podnebnih sprememb, vendar je to odvisno od posebnih pogojev in zahtev glede preglednosti. Pričakuje se, da bo imel zemeljski plin do leta 2030 še naprej pomembno vlogo v mešanici energijskih virov EU, nato pa se bo njegova uporaba zmanjšala v skladu z zavezami glede podnebne nevtralnosti.

3.14 Kot je navedeno v ministrski izjavi Unije za Sredozemlje o energiji in nedavno podpisanem memorandumu o soglasju med EU, Egiptom in Izraelom, je izjemno pomembno, da se v sredozemski regiji nadaljujejo prizadevanja za razogljičenje verige oskrbe z zemeljskim plinom, zlasti v zvezi z uhajanjem metana. V ta namen bi lahko posebna sredstva namenili za raziskave in razvoj.

3.15 Odkritje velikih zalog zemeljskega plina v vzhodnem Sredozemlju se je izkazalo kot odlična priložnost za obalne države in celotno regijo. Upati je, da bosta raziskovanje in denarno ovrednotenje zalog zemeljskega plina na Cipru, v Egiptu in Izraelu prispevala k regionalnemu gospodarskemu razvoju, spodbujala sinergije ter izboljšala evropsko energetsko varnost z diverzifikacijo oskrbe evropskega trga z zemeljskim plinom in zmanjšanjem ruskega deleža na njem. To je postalo prednostna naloga v času, ko so se odnosi z Rusijo poslabšali in je oskrba z zemeljskim plinom uporabljena kot orožje v konfliktu z Ukrajino.

V tem okviru se je razpravljalo o različnih projektih prenosa zemeljskega plina iz vzhodnega Sredozemlja na evropski trg. Projekt plinovoda EastMed naj bi prek Grčije povezal izraelska, egiptovska in ciprska nahajališča zemeljskega plina z evropskim trgom. Vendar je raven geopolitičnega tveganja za velike naložbe v regiji ostala visoka zaradi nerešenih političnih konfliktov in regionalnih rivalstev v vzhodnem Sredozemlju, vključno s poskusi Turčije, da nasprotuje izključnima ekonomskima conama Grčije in Republike Ciper. V takih okoliščinah so stroški pridobivanja in transporta zemeljskega plina prek predlaganega plinovoda EastMed za evropski trg še vedno previsoki.

3.16 Lokalne zaloge zemeljskega plina bodo bistveno prispevale k zadovoljevanju vse večjih potreb po energiji v obalnih državah vzhodnega Sredozemlja, presežek pa se lahko prek Egipta izvozi v obliki utekočinjenega zemeljskega plina (UZP) na svetovni trg, predvsem v EU, kar bi zagotovilo delno rešitev problema denarnega ovrednotenja.

3.17 V okviru načrta REPowerEU za čimprejšnjo odpravo odvisnosti EU od ruskega plina po ruski invaziji na Ukrajino in v skladu z zunanjo strategijo EU so dobavitelji iz držav južnega in vzhodnega Sredozemlja (Egipt, Izrael, Alžirija), ki plin dobavljajo v obliki UZP in po plinovodih, zaprošeni, naj prevzamejo večjo vlogo pri diverzifikaciji oskrbe EU s plinom in povečajo svojo dobavo v EU. Memorandum o soglasju, ki so ga podpisali EU, Egipt in Izrael, ponazarja pomen sodelovanja, ki temelji na trgovini z zemeljskim plinom v regiji, in preoblikovanja odnosov na področju energije v korist sredozemskih operaterjev zaradi ruske invazije na Ukrajino. Zaradi politične nestabilnosti Libija kljub velikim zalogam zemeljskega plina ne more igrati večje vloge v teh novih razmerah.

4. **Izzivi in priložnosti**

4.1 Vključevanje sredozemskega trga energije bi lahko bil ključni cilj za doseganje ciljev energetskega prehoda, kar vključuje povečanje obsega energije iz obnovljivih virov, zagotavljanje energetske varnosti, diverzifikacijo oskrbe in zmanjšanje stroškov elektroenergetskega sistema. Nobena država ne bo uspešna pri prehodu, če ne proizvaja, shranjuje in izvaža čiste energije, če svojega omrežja ne poveže z omrežji sosednjih držav ter če ni del nove infrastrukture, nima tehničnega znanja in izkušenj, tehnologije in modela upravljanja v skladu z evropskim zelenim dogovorom.

Glede na energetsko komplementarnost med severom in jugom so energetske povezave ključne za razvoj povezanega energetskega sistema v evro-sredozemskem območju. Kot je navedeno v poročilu Unije za Sredozemlje in Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) o regionalnem povezovanju v Uniji za Sredozemlje, pa so energetske povezave v sredozemski regiji še vedno v zgodnjih fazah razvoja. Trenutno sta z elektroenergetskim sistemom EU povezana in sinhronizirana le Turčija in Magreb, pri čemer je čezmejna povezava med Marokom in Španijo edina točka, ki povezuje EU z južnim Sredozemljem. Potrebnih je več povezav, predvsem za večjo prožnost elektroenergetskega sistema v okviru energetskega sistema v evro-sredozemski regiji, ki bi temeljil na energiji iz obnovljivih virov in električni energiji, kar se pogosto opisuje kot „naravna skupnost omrežij“ (Escribano).

4.2 V teku so različni projekti energetskega povezovanja v Sredozemlju, vključno s projektom evro-afriškega povezovalnega daljnovoda (največji povezovalni daljnovod na svetu, ki se gradi med Egiptom, Ciprom, Grčijo in EU), projektom povezovanja med Italijo, Črno goro, Srbijo ter Bosno in Hercegovino (prva povezava med EU in Zahodnim Balkanom za trgovanje z energijo iz obnovljivih virov) ter povezovalnim daljnovodom Elmed (povezovalni daljnovod med Tunizijo in Italijo za trgovanje z električno energijo). V glavnem načrtu Sredozemlja za elektroenergetske povezave za leto 2020, ki ga je pripravilo združenje sredozemskih operaterjev prenosnih omrežij (Med-TSO), je opredeljenih 15 projektov medsebojnih povezav, načrt pa vsebuje tudi kvantitativno in kvalitativno analizo, ki dokazuje izvedljivost regionalnega večstranskega sodelovanja.

4.3 Z uporabljanjem notranjega trga energije EU imajo države ob sredozemskih mejah EU dobro izhodišče, da postanejo točke za uvoz nizkocenovne energije iz obnovljivih virov na trg EU. To bi veljalo zlasti za Španijo, Malto, Italijo, Grčijo in Ciper. Trgovinske odnose EU z zunanjimi partnerji je mogoče nadaljevati, in sicer na način, ki je usklajen s cilji evropskega zelenega dogovora.

4.4 Prizadevati si je treba za odpravo neusklajenega regulativnega okvira na regionalni, nacionalni in podregionalni ravni, ki ovira razvoj povezanega sredozemskega trga energije. Interoperabilnost elektroenergetskih sistemov in ustrezno upravljanje povezav sta pomembna elementa, ki ju je treba obravnavati. Pomanjkanje sodobnih povezav jug–jug oziroma njihova nizka izkoriščenost zaradi skromnega trgovanja z električno energijo (zlasti v primeru Magreba kljub obstoječim povezavam) zahtevata pozornost oblikovalcev politik in energetskih operaterjev.

4.5 Tristransko sodelovanje na področju energije v Sredozemlju je v zadnjih letih ponudilo več priložnosti za sodelovanje in naj bi po pričakovanjih ostalo učinkovit model, ki prinaša večstranske koristi, predvsem v vzhodnem Sredozemlju med državami, kot so Grčija, Ciper, Egipt, Izrael in Jordanija. Tesnejše tristransko sodelovanje, zlasti na področju energije iz obnovljivih virov, bi lahko spodbudilo več izmenjav in prispevalo k boljšim bilateralnim odnosom v regiji.

4.6 Eden glavnih izzivov pri pospešitvi energetskega prehoda in doseganju energetske varnosti v sredozemski regiji je povezan s financiranjem ključnih energetskih projektov, predvsem drage fizične infrastrukture. Obseg financiranja je odvisen od vlad, mednarodne finančne pomoči in zasebnega sektorja. Pričakuje se, da bo Evropski sklad za trajnostni razvoj plus (EFSD+) v okviru instrumenta NDICI – Globalna Evropa pomagal spodbujati javne in zasebne naložbe v južnem sosedstvu z inovativnimi finančnimi instrumenti.

4.7 Za energetski prehod v Sredozemlju mora zasebni finančni sektor preiti z naložb v fosilna goriva na projekte na področju obnovljivih virov energije. Po podatkih OECD so neposredne naložbe na Bližnjem vzhodu in v severni Afriki še vedno nesorazmerno osredotočene na projekte v zvezi s fosilnimi gorivi, medtem ko naložbe v energijo iz obnovljivih virov kljub povečevanju še vedno ne dosegajo potenciala sektorja. Veliko pomembnih državnih energetskih podjetij v Sredozemlju je tradicionalnih in njihove portfelje sestavljajo predvsem naložbe ter posli, povezani s fosilnimi gorivi. Vseeno nekatera svoje naložbene prioritete vse bolj preusmerjajo na trg energije iz obnovljivih virov.

4.8 Da bi pritegnili več naložb v energetski sektor, je treba izboljšati poslovno okolje v državah južnega in vzhodnega Sredozemlja. Sistemske ovire v številnih sredozemskih državah, ki so povezane s konkurenco, liberalizacijo trgov električne energije, pomanjkanjem neodvisnih regulativnih organov in dostopom do zemljišč, so še vedno prisotne in jih je treba odpraviti, da bi spodbudili naložbe. Finančna pomoč EU državam južnega in vzhodnega Sredozemlja je lahko povezana z izvajanjem reform za odpravo teh ovir.

4.9 V skladu z razpravo na evro-sredozemskem vrhu julija 2023 bi lahko preučili inovativne modele financiranja in jih uporabili za pospešitev uvajanja projektov na področju energije iz obnovljivih virov. S preučevanjem novih mehanizmov financiranja, kot so zelene obveznice ali trajnostni investicijski skladi, se lahko kapital preusmeri v ključne energetske projekte in infrastrukturo, ki podpirajo prehod na čisto energijo. Financiranje bi bilo treba diverzificirati in ga pravično porazdeliti med vlade, socialne partnerje in organizacije civilne družbe. Zlasti slednje imajo ključno vlogo pri blaženju negativnih učinkov energetskega prehoda in bi jih bilo treba podpreti, da bi povečale svoje zmogljivosti in vire.

4.10 S sodelovanjem z mednarodnimi finančnimi institucijami in skladi se bo okrepila finančna podpora za pobude za energetski prehod in razvoj trajnostne infrastrukture.

4.11 Mikro, mala in srednja podjetja (MMSP), ki so hrbtenica gospodarstev držav južnega in vzhodnega Sredozemlja, bi lahko bila bistveni del nove evropske energetske strategije v evro-sredozemski regiji. Kot gonilo rasti in inovacij imajo taka podjetja pomembno vlogo pri razvoju tehnologij in v celotni vrednostni verigi, povezani z energetskim prehodom, saj zagotavljajo strokovno znanje in rešitve drugim podjetjem, državljanom in javnemu sektorju po vsem Sredozemlju.

4.12 Nujno je treba podpreti MMSP in gospodinjstva, da bodo čim bolje razumela in obvladovala energetski prehod. EESO poziva k obsežnim in ciljno usmerjenim ukrepom obveščanja in ozaveščanja, ki bi jih usklajeno in v medsebojnem dopolnjevanju izvajale Evropska komisija in države članice skupaj s poslovnimi organizacijami, zbornicami, socialnimi partnerji in drugimi ustreznimi deležniki.

4.13 Zelo je pomembno, da EU in države članice pospešijo zelene naložbe v MMSP z zagotovitvijo ugodnega, predvidljivega in spodbudnega regulativnega okolja, pa tudi omogočanjem hitrega, enostavnega, preprostega in sledljivega dostopa do financiranja, prilagojenega različnim potrebam vseh raznolikih skupin MMSP.

4.14 Tesno sodelovanje med izvajalci izobraževanja in MMSP pri oblikovanju usposabljanja je ključnega pomena, da se z usposabljanjem pridobijo kompetence, znanja in spretnosti, potrebni pri zelenem prehodu. Poleg tega EESO meni, da je podpora inovacijskim dejavnostim MMSP bistvenega pomena, in sicer s ponujanjem spodbud za sodelovanje z drugimi podjetji, podjetniškimi organizacijami, zbornicami, univerzami in raziskovalnimi inštituti ter z olajševanjem tovrstnega sodelovanja.

4.15 Prebivalcem je bistveno omogočiti dejavno sodelovanje v postopkih odločanja, pri čemer je treba zagotoviti, da se njihov glas sliši in da se izpolnijo njihove potrebe. V celoten politični cikel je nujno vključiti socialne partnerje in organizacije civilne družbe.

4.16 Sodelovanje s šolami, univerzami in organizacijami civilne družbe bo mlajši generaciji zagotovilo znanje o energiji iz obnovljivih virov in trajnostnosti. Tako bodo mladi lahko postali zagovorniki energetskega prehoda in aktivno sodelovali pri njegovem spodbujanju.

4.17 Trenutne razmere, ki so posledica ruske invazije na Ukrajino in s tem povezane politike EU, da odpravi svojo odvisnost od ruskih fosilnih goriv, so ponovno postavile zemeljski plin v središče pozornosti. Potekajo razprave in se pripravljajo načrti o novih naložbah v plinsko infrastrukturo, zlasti v infrastrukturo za UZP in v manjši meri v plinovode, ter raziskovanje, da bi povečali in diverzificirali oskrbo EU z zemeljskim plinom, tudi s sredozemskimi dobavitelji. Te naložbe bi lahko ostale skladne s podnebnimi cilji EU. Trenutni kratkoročni razmisleki ne smejo odvrniti EU in njenih sredozemskih partneric od načela, da mora zemeljski plin ostati prehodni vir energije, ki se ga bo na srednji rok postopno opustilo.

4.18 Da bi v celoti izkoristili obstoječe terminale za UZP, predvsem v Grčiji, na Portugalskem in v Španiji, bi lahko okrepili energetsko povezovanje EU ter tako omogočili pretok uvoženega zemeljskega plina v preostalo EU. Povezovalni plinovod med Grčijo in Bolgarijo in gradnja terminala za UZP v grškem pristanišču Alexandroupolis sta vir navdiha za nadaljnje in tesnejše sodelovanje na področju energije. Načrti za izboljšanje povezav med Iberskim polotokom in preostalo Evropo prek zelenega koridorja, vključno s projektom plinovoda H2Med za prenos vodika (od Celorica do Zamore in od Barcelone do Marseilla), o katerem so se nedavno dogovorile Portugalska, Španija in Francija, so skladni s tem pristopom.

4.19 Pri evro-sredozemskem sodelovanju na področju energije bi lahko upoštevali izkušnje, pridobljene z neuspehi velikih projektov, kot so načrt za sončno energijo v Sredozemlju, Desertec ali evro-sredozemski energetski obroč, saj ti niso bili realistični ali so preveč poenostavljali kompleksne razmere na terenu. Bolje bi lahko upoštevali razvojne vrzeli, da bo lahko evro-sredozemsko sodelovanje na področju energije še naprej koristilo vsem ter da bo pošteno in realistično. Zato morajo biti dostop do financiranja, izmenjava znanja in krepitev zmogljivosti temelji sodelovanja.

4.20 Sedanje motnje v energetiki so povzročile veliko nestanovitnost cen, kar je posledično povzročilo inflacijske pritiske v večini držav sredozemske regije. Poleg tega neravnotežja, povezana z oskrbo z energijo v okviru energetskega prehoda, vplivajo na cenovno dostopnost energije, kar ogroža dostop ranljivih gospodinjstev in MMSP do nje. Vpliv naraščajočih cen energije na potrošnike in podjetja je mogoče ublažiti, zlasti ker je vzajemna povezanost področij vode,

energije in hrane temelj dolgoročne socialno-ekonomske stabilnosti in blaginje v evro-sredozemski regiji. Pomembno je, da bo pri prehodu na bolj trajnosten energetski sistem poudarek na univerzalnem dostopu do cenovno dostopne in zanesljive energije v skladu s ciljem trajnostnega razvoja št. 7, tako da bo ta prehod pravičen in pošten za vse potrošnike, in sicer ob upoštevanju teritorialnih in socialnih razlik ter razlik med spoloma na tem področju. Tako bi lahko odpravili energijsko revščino.

4.21 Prehod z energetskega sistema, ki temelji na fosilnih gorivih, na energijo iz obnovljivih virov neizogibno prinaša geopolitične, gospodarske in družbene posledice, ki vključujejo „poražence pri prehodu“. Da bi bil ta prehod pošten in socialno pravičen, bi lahko vlade industrijo fosilnih goriv in njihove delavce podpirale s programi prerazporejanja v panoge prihodnosti na obeh straneh Sredozemlja. EU lahko spodbuja in podpira gospodarsko diverzifikacijo držav, ki imajo velike prihodke od naravnih virov in so preveč odvisne od virov fosilnih goriv, da bi tako ublažili destabilizacijske učinke energetskega prehoda v regiji.

4.22 Glede na okrepljeno sodelovanje na področju energije med EU in njenimi partnerskimi državami iz južnega Sredozemlja bi lahko posebno pozornost namenili posodobitvi sklenjenih pridružitvenih sporazumov. Poglavji o energiji in naložbah je mogoče prilagoditi novim izzivom. Hkrati je ključnega pomena vključiti poglavja o trajnostni trgovinski politiki ter ambicioznem izvajanju mednarodnih konvencij o človekovih pravicah in temeljnih konvencij Mednarodne organizacije dela (svoboda združevanja, kolektivna pogajanja, prisilno delo, delo otrok, enake možnosti in obravnava).

V Bruslju, 26. oktobra 2023

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Oliver RÖPKE